

Beslut

Datum 2024-06-18

Dnr 2023:8098

Sida **1 (17)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Sannaskolan 7–9 i Göteborgs kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Sannaskolan 7–9 avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Sannaskolan 7–9 den 18 april 2024. Besöket genomfördes av utredarna Sara Lidegran och Robert Östberg.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Sannaskolan 7-9 i Göteborgs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Sannaskolan 7-9 i Göteborgs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 22 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån det identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

[kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se](mailto: kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se) Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen är återkommande i olika årskurser och elever har möjligheter till fördjupning inom kunskapsområdet. Undervisningen är uppdaterad med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att sexualitet, samtycke och relationer behandlas i flera olika ämnen samt att lärarna samordnar sin undervisning så att frågor med koppling till kunskapsområdet kan belysas genom perspektiv från olika ämnen.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men endast delvis till hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare visar granskningen att eleverna får utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Granskningen visar också att undervisningen förmedlar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen har ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade. Lärarna arbetar aktivt med former för undervisningen så att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna arbetar med strategier för att främja god samvaro i klassrummet. Lärarna bemöter utspel för intolerans och destruktiva jargonger och normer bland eleverna samt fördjupar olika frågor i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, relevant och fördjupande

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer återkommer under alla år på högstadiet, att den är aktuell samt att eleverna ges möjligheter till fördjupning inom kunskapsområdet.

Rektorn, eleverna och lärarna säger att tonvikten av undervisningen inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer ligger i årskurs 8, men äger även rum inom ramen för undervisningen i årskurserna 7 och 9. Av intervjuerna med lärare och elever framgår flertalet exempel från såväl samtliga årskurser som från flera ämnen där inslag som berör kunskapsområdet behandlas. Eleverna och lärarna i naturorienterande ämnen (NO) berättar att de i biologin i årskurs 7 börjar arbeta med de biologiska delarna av sexualkunskap där de bland annat kommer in på fortplantning, graviditet, vad som händer i kroppen under puberteten, frågor om könskorrigering samt könssjukdomar och preventivmedel. En lärare i biologi säger att hen inleder undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer med att behandla de kemiska processer som äger rum i kroppen då du blir kär. En annan lärare berättar att hen i biologin väljer att introducera begreppet kön genom att ge exempel från djur- och växtriket. Läraren uppger att det inledningsvis är mer neutralt att prata om sexualitet i naturen, då könstillhörighet inte är så självklart i djur- och växtriket. Eleverna berättar vidare att undervisning om graviditet och även abort återkommer i årskurs 9.

I de samhällsorienterande ämnena berättar en lärare att lärarna bland annat behandlar samtycke och lagstiftning kopplat till kunskapsområdet redan i årskurs 7, där de till exempel diskuterar vad som är brottsligt kopplat till sexuellt umgänge samt hur lagstiftningen förändras när eleverna är över, respektive under 15 år. Eleverna får diskutera frågor om samliv och vad som gäller när någon säger nej till sexuellt umgänge och vikten av ett aktivt ja i den typen av situationer. En lärare uppger att eleverna även får lära sig betydelsen av begrepp som exempelvis könsneutralitet och juridiskt kön i årskurs 7. Därutöver tar lärarna upp frågor och begrepp kopplade till könsidentitet som berör homosexualitet, bisexualitet,

transsexualitet, personer med queera uttryck och identiteter samt intersexpersoner (HBTQI). En lärare exemplifierar med att de diskuterar olika dilemman som kan uppstå kopplat till lagstiftningens utformning, till exempel om ett barn har två mammor och där en förälder måste adoptera samt vilka svårigheter som kan uppstå när adoptionen drar ut på tiden. Läraren berättar även att hen använder sig av ett läromedel som finns tillgängligt via Utbildningsradion. Lärarna berättar vidare att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer även behandlas som inslag inom religionskunskap, där de till exempel går igenom och diskuterar olika religioners syn på abort. Lärarna säger att kunskapsområdet dessutom förekommer i undervisningen i historia där de bland annat diskuterar den historiska utvecklingen av abortlagstiftningen i Sverige.

Av intervjuerna framgår vidare att eleverna inom ramen för undervisningen i årskurs 7 får möta fakta och begrepp som sedan repeteras, och fördjupas under de senare årskurserna. Eleverna säger att de upplever att undervisningen är åldersanpassad.

Vidare framgår att undervisningen är uppdaterad och relevant med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet. Lärarna fångar upp frågor som är aktuella. Lärarna berättar att de i samhällskunskapen exempelvis lyfter aktuella brottsmål som exempelvis den så kallade *Snippadomen* och att de behandlar ny lagstiftning inom området när det är aktuellt. En biologilärare säger att hen relaterat inslag i undervisningen kring abort och graviditet till samhällsdebatten och till den nyligen förändrade abortlagstiftningen i USA. Eleverna säger att de upplever att lärarna lyfter aktuella frågor.

Granskningen visar att lärarna vid behov använder annan kompetens för att bredda och fördjupa undervisningen. Exempelvis deltar elevhälsan i undervisningen när de arbetar med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i årskurs 8. Alla elever får också besöka ungdomsmottagningen och besöken förbereds och tas hand om efteråt i undervisningen av medföljande lärare.

Ämnesintegrerad undervisning

Undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samplaneras och ger eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen, och att lärarna samordnar sin undervisning så att de frågor som undervisningen tar upp kan belysas genom perspektiv från olika ämnen.

Av intervjuerna med rektorn och lärarna framgår att det är de lärare som ansvarar för årskurs 8 som även ansvarar för temat sexualitet, samtycke och

relationer. I synnerhet lärarna som är ansvariga för undervisningen i de samhällsorienterande ämnena, biologi och svenska. Lärare och rektorn berättar att det främst är tre lärare som ansvarar för arbetet och presenterar vad de ska göra. I samband med presentationen bjuds lärare från andra årskurser och ämnen in för att komma med förslag och för att hitta områden där de kan samarbeta med varandra. Lärarna säger att de har en tydlig bild av hur undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer genomförs på skolan och säger att de upplever sig involverade i hur skolan undervisar om kunskapsområdet. Av intervjuerna framgår därutöver att lärarna kontinuerligt tar egna initiativ i sina respektive ämnen att integrera sexualitet, samtycke och relationer i sin undervisning. Läraren i idrott- och hälsa har exempelvis hållit en aktivitet kring manlighetsnormer samt arbetat med kroppsideal i sin undervisning. Bildlärarna har arbetat med hur konsten porträtterar män respektive kvinnor. En svensklärare berättar om hur hen arbetar med sexualitet, normer och kärlek genom litteraturen samt hur hen tagit in en teaterföreställning i undervisningen som handlade om att komma ut som homosexuell.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men endast delvis till hedersproblematisering

Granskningen visar att lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra och utmana eleverna att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön. En lärare i samhällskunskap berättar om hur hen arbetar med maktstrukturer kopplade till kön i såväl samhällskunskapen genom ett ekonomiskt och juridiskt perspektiv samt ur ett historiskt perspektiv i historieämnet. En lärare uppger att hen arbetar med värderingsövningar där eleverna får ta ställning till och diskutera olika könsstereotypa påståenden. Lärarna berättar även att de diskuterar maktstrukturer kopplat till kön i relation till sex och vikten av samtycke. Såväl pojkar som flickor beskriver denna del av undervisningen samstämmigt. Eleverna berättar att de arbetat med stereotypa uppfattningar kopplade till kön i samhällskunskapen och att de i ämnet idrott och hälsa samt på svenskan arbetat med destruktiva manlighetsnormer.

Granskningen visar att lärarna inte i lika stor omfattning behandlar hedersrelaterat våld och förtryck. Lärarna säger att det finns en medvetenhet om hedersproblematisering men att de inte fördjupat frågorna i undervisningen. I samhällskunskap ger en lärare exempel på att de diskuterat hedersbegreppet, lyft juridiska perspektiv och sett filmer kring temat. Hedersproblematisering har även lyfts ur något perspektiv i biologin. Dock säger lärarna själva att de inte fokuserar på heder eftersom problematiken inte är tydlig bland eleverna på skolan. Några lärare och elever säger att de diskuterat hedersvåld i samband med uppmärksammade brottsfall. Rektorn säger att framför allt elevhälsan bär dessa

kompetenser och att lärarna kan behöva kompetensutveckling vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck.

Undervisningen ger möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur sexualitet och relationer framställs i medier. Av intervjuerna framgår såväl exempel på hur lärarna undervisar om mediebilder som hur sociala medier fungerar. En lärare i samhällskunskap berättar att hen haft diskussioner med eleverna om den falska bild pornografi ger rörande sex samt hur kroppar gestaltas i pornografin.

Undervisningen behandlar människors situation och erfarenheter samt betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke

Granskningen visar att eleverna får möta en undervisning där lärarna arbetar med relationer och där eleverna får möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation. Av intervjuerna framgår rikligt med exempel där undervisningen behandlar empati, vänskap, kärlek och respektfulla relationer. Lärarna berättar att de bland annat arbetar med empati inom ramen för diskussioner och olika "case", där de till exempel kan arbeta med frågeställningar som *Hur tror du att någon annan skulle känna i en sådan situation?* Svenskläraren exemplifierar med att eleverna får läsa och skriva noveller på olika teman, till exempel om kärlek och relationer. Eleverna säger att de under en vecka på biologin pratade om hur det är att vara tillsammans i en kärleksrelation, vad trygghet innebär och vikten av att bägge parter ska känna att det är rätt i en relation.

Granskningen visar även att eleverna får en omfattande undervisning om samtycke. Såväl eleverna som lärarna ger många exempel från högstadiets samtliga årskurser på hur lärarna behandlat begreppet och hur eleverna fått möjlighet att diskutera kring till exempel vad som är ett ja och vad som är ett nej, samt nyanserna däremellan. En lärare berättar att hen även problematiserar samtyckes-begreppet till att rymma mer än direkta sexuella situationer. Läraren exemplifierar med att hen poängterar för eleverna att när man lägger en hand på någon annan ska det finnas ett samtycke. Läraren tar även upp med eleverna att ett ja kan ändras till ett nej och att det då är viktigt att respektera den andra individens vilja. Lärarna fortsätter berätta att de även tar upp samtycke i relation till att skämta på någon annans bekostnad, vilket kan vara roligt i stunden men sedan gå över en gräns. Eleverna har därutöver sett en film som behandlat samtycke och haft diskussioner kopplade till filmens innehåll.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det finns medvetna strategier i undervisningen för att alla elever oavsett kön ska kunna reflektera och samtala

Granskningen visar att lärarna aktivt arbetar för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat, så att flickor och pojkar vill och vågar reflektera samt samtala.

Såväl flickor som pojkar ger exempel på hur lärarna arbetar för ett samtalsklimat där eleverna får möjlighet att uttrycka sina åsikter samtidigt som lärarna markerar om någon elev går över gränsen. Både elever och lärare berättar att de har ett tillåtande klimat i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer där elever kan vara sig själva och där de diskuterar alla frågor öppet. Eleverna säger att lärarna vägleder diskussionerna och låter dem uttrycka sina åsikter samt ser till att alla elever får komma till tals oavsett könstillhörighet. Lärarna säger att de arbetar aktivt för att alla elever ska accepteras för vilka dom är och att de arbetar normkritiskt på skolan samt uppmuntrar eleverna till diskussion och att uttrycka sina ståndpunkter. Lärarna säger att de arbetar för att eleverna ska uttrycka sina åsikter även när de tycker det är jobbigt eller känsligt. Lärarna säger att de till exempel är noga med att ingen ska flina eller skratta i klassrummet när någon annan talar. En lärare säger att eleverna får uttrycka sina åsikter, men att det samtidigt är viktigt att visa empati för varandra och att det aldrig är tillåtet att kränka någon annan.

Det finns arbetssätt i undervisningen för att främja god samvaro i klassrummet

Granskningen visar att lärarna i undervisningen har strategier och arbetssätt som sätter tydliga ramar för att få med sig eleverna och för att främja god samvaro och trygghet i klassrummet.

Av intervjuerna framgår att skolan arbetar med trygghetsfrågor och diskuterar värdegrundsfrågor kopplat till detta. Såväl rektorn som lärarna samt eleverna berättar att det finns tydliga arbetssätt i undervisningen för att främja en god samvaro och trygghet i klassrummet. Lärarna och eleverna berättar till exempel

att lärarna markerar då eleverna skrattar åt varandra eller säger elaka kommentarer i samband med att de har diskussioner. Ett par elever säger att det finns elever som upplever sig otrygga på skolan, men att lärarna agerar när något händer. Eleverna ger ett exempel på hur skolan agerade när två elever blev utsatta.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna i sin undervisning utifrån kunskapsområdet synliggör och utmanar begränsande normer.

Lärarna berättar att de medvetet arbetar normkritiskt i alla ämnen och ger exempel på inslag i undervisningen där de arbetat med att utmana begränsande normer. Läraren i svenska berättar till exempel att hen under flertalet år samarbetat med en skådespelare som satt upp en pjäs för eleverna om att komma ut som homosexuell. Svenskläraren har även ett samarbete med en extern aktör där eleverna fått arbeta med maskulinitetsnormen. Eleverna ger exempel på hur idrottsläraren arbetat med normer kopplat till kroppsideal. Ett par lärare berättar att vara annorlunda på skolan ofta handlar om att inte vara normbrytande och att det därför är viktigt att även låta perspektiv som inte är progressiva få komma till uttryck. En elev säger att undervisningen fokuserar så pass mycket på det som är i minoritet att det som vanligtvis är norm i samhället kommer i skymundan. Eleven säger att de till exempel pratar mer om homosexuella relationer än heterosexuella sådana.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Det finns rutiner för att bemöta intolerans och värdegrundsfrågor fördjupas i undervisningen

Granskningen visar att lärarna bemöter intolerans och fördjupar värdegrundsfrågor i undervisningen tillsammans med eleverna.

Samtliga lärare berättar att de strävar efter ett öppet klassrumsklimat, men att de markerar emot olämpligt uppträdande. Ett par lärare exemplifierar med hur de tar eller avbryter diskussioner där elever yttrar sig kränkande, för att sedan ta diskussionen med eleven efteråt. En lärare säger att det är viktigt att både markera i ord och handling när gränser passeras. En elev säger att lärarna är bra på att sätta gränser, men säger samtidigt att eleverna ges möjligheter att uttrycka sina åsikter. Av intervjuerna framgår att lärarna arbetar med elevernas språkbruk och diskuterar var gränser går för vad som är tillåtet att säga. Läraren i idrott och hälsa har på förekommen anledning adresserat destruktiva manlighetsnormer i en årskurs 7. Både flickorna och pojkarna säger att lärarna agerar aktivt när gränser passeras. Eleverna säger att det är tillåtet att uttrycka sin åsikt, men att lärarna är noga med att de inte får kränka varandra och att lärarna agerar när så inträffar.

Elevdelaktighet

Undervisningen utgår från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att påverka upplägg av undervisningen samt komma med förslag på vad de ska arbeta med i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Lärarna berättar att eleverna får möjlighet att påverka såväl innehåll som arbetssätt när de ska arbeta med sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna säger att eleverna bland annat får vara med och påverka bedömnings- och redovisningsformerna. Eleverna säger att även fast lärarna har en tydlig plan för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så ges eleverna möjlighet att påverka, bland annat i de mer fördjupande momenten. Eleverna exemplifierar med att de själva fick välja presentationsform och innehåll i en uppgift inom kunskapsområdet. Några elever gjorde ett filmatiserat reportage där de intervjuade personer på stan och några andra elever gjorde en podcast. Lärarna i biologi uppger att eleverna får vara med och påverka var läraren lägger sitt fokus i innehållet i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. En lärare exemplifierar med att hen kan gå igenom fostrets utveckling lite mer översiktligt för att i stället prioritera något av det som eleverna hellre vill arbeta med. Lärarna och eleverna berättar också att de arbetar med en frågelåda där eleverna bland annat kan inkomma med sådant som de vill ska tas upp i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Av intervjuerna framgår därutöver att lärarna intresserar sig för vad som är aktuellt för eleverna och tar upp det i undervisningen.

Identifierat utvecklingsområde

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Läroplanen anger att skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas.¹

Granskningen visar att elever inte får tillräckliga möjlighet att utveckla kunskaper om sådana maktstrukturer som kan knytas till hedersrelaterad problematik. Genom att förmedla kunskaper om maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kan eleverna rustas med information, kunskaper och positiva värden för att ha trygga och respektfulla relationer. En sådan undervisning av hög kvalitet bidrar till kunskap om grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter, som alla människors lika värde och jämställdhet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att i undervisningen arbeta medvetet för att uppmuntra och utmana eleverna att undersöka maktstrukturer kopplade till heder och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematisering omfattar både kvinnor och män. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Robert Östberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Ewa Mölleryd och Sara Lidegran deltagit.

¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.²

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.³ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁴

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁵ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁶

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁷

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁸

² 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

³ 1 kap. 4 § skollagen.

⁴ 1 kap. 4 § skollagen.

⁵ 1 kap. 5 § skollagen.

⁶ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁷ 2 kap. 25 § skollagen.

⁸ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁹

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁰

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹¹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges

⁹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹⁰ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹³ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁴ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁵

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁶

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁷

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå

¹² Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

¹³ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden.*

¹⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål.*

¹⁵ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

¹⁶ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål.*

utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁸

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁹

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁰

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²¹ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²¹ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.